

en Del i Omfang (derved at den var blevet mindre). Paa den anden Side vil alle, der beskæftiger sig med Undersøgelser af denne Art, naturligvis være Forfatteren taknemlig for, at en saa omfattende og udførlig Redegørelse (og Litteraturfortegnelse) for alle herhen hørende Spørgsmaal er blevet stillet til Raadighed.

Hans Cl. Nybølle.

THV. AARUM: **Læren om Samfundets Økonomi. I. Teoretisk Socialøkonomik**, 467 S. Det Mallingske Bogtrykkeri, Kristiania, 1924.

Man spørger uvilkaarligt sig selv, naar man stilles overfor et nyt „Systemværk“ som det foreliggende, om ikke det overordentlig store Arbejde, der maa være nedlagt i Udarbejdelsen af en saadan Fremstilling, paa Økonomiens nuværende Udviklingstrin med større Udbytte kunde være anvendt paa Enkeltundersøgelser og Monografier. Det skal naturligvis ikke underkendes, at Fremstillingen af Økonomiens grundlæggende Begreber og Tankegange ved den stadig fortsatte Bearbejdelse efterhaanden kan komme til at fremtræde i en mere og mere afklaret Form, men det maa paa den anden Side heller ikke glemmes, at de fundamentale Sandheder derved let kan staa i Fare for at blive saa „gennemsigtige“, at de taber enhver reel Betydning. Hele den klassiske Epigonlitteratur er her det store advarende Exempel.

Man forstaaer imidlertid vel den Trang, en Universitetslærer, der gennem en Aarrække har doceret sit Fag, maa føle til overfor en videre Kres at gøre Rede for den mere eller mindre personligt prægede Form, hvori dets Læresætninger har udkrystalliseret sig for ham. Herhjemme betegner Prof. Scharlings ufuldendte Arbejde det sidste Forsøg af denne Art, men i Sverige har jo baade Wicksell og Cassel skænket Læseverdenen systematiske Fremstillinger af den teoretiske Økonomi, og i Øjeblikket arbejder begge de norske Universitetslærere i Faget paa lignende Værker til Afløsning af Aschehougs.

I det foreliggende Tilfælde er Arbejdet nu tillige tilstrækkeligt motiveret allerede ved Nødvendigheden af at tilvejebringe en for de norske juridiske Studerendes Behov passende Lærebog til Afløsning af Prof. Morgenstiernes mere kortfattede Fremstilling. Og derte Behov maa Prof. Aarums Bog siges fuldt ud at have tilfredsstillet. Som Lærebog er den mønstergyldig, og der eksisterer næppe i Øjeblikket paa de nordiske Sprog nogen bedre.

en Del i Omfang (derved at den var blevet mindre). Paa den anden Side vil alle, der beskæftiger sig med Undersøgelser af denne Art, naturligvis være Forfatteren taknemlig for, at en saa omfattende og udførlig Redegørelse (og Litteraturfortegnelse) for alle herhen hørende Spørgsmaal er blevet stillet til Raadighed.

Hans Cl. Nybølle.

THV. AARUM: **Læren om Samfundets Økonomi. I. Teoretisk Socialøkonomik**, 467 S. Det Mallingske Bogtrykkeri, Kristiania, 1924.

Man spørger uvilkaarligt sig selv, naar man stilles overfor et nyt „Systemværk“ som det foreliggende, om ikke det overordentlig store Arbejde, der maa være nedlagt i Udarbejdelsen af en saadan Fremstilling, paa Økonomiens nuværende Udviklingstrin med større Udbytte kunde være anvendt paa Enkeltundersøgelser og Monografier. Det skal naturligvis ikke underkendes, at Fremstillingen af Økonomiens grundlæggende Begreber og Tankegange ved den stadig fortsatte Bearbejdelse efterhaanden kan komme til at fremtræde i en mere og mere afklaret Form, men det maa paa den anden Side heller ikke glemmes, at de fundamentale Sandheder derved let kan staa i Fare for at blive saa „gennemsigtige“, at de taber enhver reel Betydning. Hele den klassiske Epigonlitteratur er her det store advarende Exempel.

Man forstaaer imidlertid vel den Trang, en Universitetslærer, der gennem en Aarrække har doceret sit Fag, maa føle til overfor en videre Kreds at gøre Rede for den mere eller mindre personligt prægede Form, hvori dets Læresætninger har udkrystalliseret sig for ham. Herhjemme betegner Prof. Scharlings ufuldendte Arbejde det sidste Forsøg af denne Art, men i Sverige har jo baade Wicksell og Cassel skænket Læseverdenen systematiske Fremstillinger af den teoretiske Økonomi, og i Øjeblikket arbejder begge de norske Universitetslærere i Faget paa lignende Værker til Afløsning af Aschehougs.

I det foreliggende Tilfælde er Arbejdet nu tillige tilstrækkeligt motiveret allerede ved Nødvendigheden af at tilvejebringe en for de norske juridiske Studerendes Behov passende Lærebog til Afløsning af Prof. Morgenstiernes mere kortfattede Fremstilling. Og derte Behov maa Prof. Aarums Bog siges fuldt ud at have tilfredsstillet. Som Lærebog er den mønstergyldig, og der eksisterer næppe i Øjeblikket paa de nordiske Sprog nogen bedre.

Ud fra det Indtryk, man faar af denne Bog, kan man ikke andet end beundre den Maade, hvorpaa Undervisningen i Nationaløkonomi for Jurister i Norge maa være lagt an. Man er utvivlsomt herhjemme i noget for høj Grad faldet for Fristelsen til at forsøge at give de juridiske Studerende Indblik i alle den økonomiske Videnskabs Dele med det Resultat, at det Kendskab, der i den korte Tid, som staar til Raadighed, kan erhverves dertil, nødvendigvis maa blive yderst summarisk og hos det store Flertal efterlade en Forestilling om Nationaløkonomien som en Videnskab, hvori man — som Prof. Westergaard har udtrykt det — lærer at sige et eller andet mere eller mindre overfladisk om ethvert foreliggende Spørgsmaal, uden at der kan være Tale om nogen virkelig Løsning deraf. Af ulige større Værdi end en saadan Sum af mere eller mindre golde Argumenter og Modargumenter til Brug i en Diskussion vilde det imidlertid være, om man til senere Anvendelse ved Løsningen af det praktiske Livs Opgaver var i Stand til at bibringe de juridiske Studerende en virkelig skolet økonomisk Tankegang. Og netop dertil synes en Fremstilling som Prof. Aarums at maatte være en ypperlig Hjælp.

Men tillige har Prof. Aarum set det som sin Opgave for de statsøkonomiske Studerende at overflødiggøre Studiets Paa-begyndelse med Læsning af Aschehougs „Socialøkonomik“ ved at give dem den fornødne indledende Oversigt, som derefter under det fortsatte Studium kan suppleres med Forelæsninger af almindeligt og specielt Indhold saavel som med et mere selvstændigt Studium af den økonomiske Literatur.

I Bogens Forord gør Forfatteren selv opmærksom paa, at begge de nævnte Hensyn stiller det Krav til Fremstillingen, „at den ikke nøier sig med en mere eller mindre populær gengivelse av et konventionelt læsestof, men paa en videnskabelig, om end letfattelig og kortfattet, maate fører de studerende ind i den økonomiske videnskaps aand og tankegang, paa samme tid som den meddeler det fornødne faktiske kundskapsstof“. Og som alt sagt tilfredsstillende det foreliggende Arbejde fuldt ud dette Krav.

Stoffet i det udsendte første Bind, der saa snart som muligt vil blive efterfulgt af et andet indeholdende „den praktiske økonomik“ (Nærings- og Socialpolitik), er delt i seks Hovedafsnit. I det første, der behandler de økonomiske Grundbegreber, gøres der indledningsvis Rede for den økonomiske Videnskabs Genstand, den økonomiske Virksomhed, der bestemmes som Sammenfatningen af de med Opofrelse for-

bundne Handlinger, hvorved de ydre Midler for Tilfredsstillelsen af de menneskelige Behov tilvejebringes og forvaltes i Henhold til de mindste Midlers Lov. Paa sædvanlig Maade omtales dernæst Opgave og Metode baade for Teori og Politik saavel som disse Discipliners Forhold til andre Videnskaber, hvorefter der gives en kort, men vel karakteriseret Fremstilling af de vigtigste Retninger i den økonomiske Tæknings Historie.

Med Udgangspunkt i Behovene defineres derpaa en Del af de vigtigere økonomiske Grundbegreber: frie og økonomiske Goder, Produktion og Konsumtion, Ejendom og Rettigheder, Formue og Indtægt. Forfatteren vender sig her mod Lærebøgerne sædvanlige Definition af Økonomien som Læren om de økonomiske Goders Produktion, Ombytning, Fordeling og Forbrug. Overfor den derved vakte Forestilling om, at den økonomiske Virksomhed successivt skulde gennemløbe disse Stadier, peger han paa, at Produktion og Konsumtion i Virkeligheden under en samfundsmæssigt ordnet Økonomi er simultane, ligesom han under Produktion i økonomisk Betydning vil henregne ogsaa Omsætningen. Som det rigtige Synspunkt fremhæves derfor, at Produktion og Konsumtion, Omsætning og Fordeling gaar Haand i Haand og gensidig paavirker hinanden, idet det dog stærkt understreges, at det er Konsumtionen, der som al økonomisk Virksomheds Maal bliver bestemmende for Produktionens Art og Retning. I Stedet for at behandle Konsumtionen i et særligt Afsnit giver Aarum imidlertid Grundlaget for sin Lære herom i Værdilæren, medens de øvrige Spørgsmaal Forbruget vedrørende henskydes til Behandling i Økonomiens Politik.

I de følgende tre Hovedafsnit behandles derfor Værdien, Produktionen og Fordelingen, hvorpaa Fremstillingen efter et længere Afsnit om Penge og Kredit afsluttes med en Oversigt over Bølgebevægelserne i den økonomiske Virksomhed (de økonomiske Konjunkturer og Befolkningsspørgsmaalet). Hele denne Fremstilling af den teoretiske Økonomi, der paa mange Punkter slutter sig nær til Marshalls, indeholder vel ikke saa overvættede meget egentlig nyt og originalt Stof, men det er paa en heldig Maade lykkedes Prof. Aarum — som han selv udtrykker det — at faa indarbejdet i Bogens System adskilligt, som — i hvert Fald udenfor U. S. A. — ikke findes i de sædvanlige Lærebøger, men som udgør Resultater af den nyere Forskning af blivende Værd og derfor ikke bør mangle i en tidsmæssig Lærebog.

I mindre Grad gælder dette indenfor Afsnittet om Værdilære, som i det væsentlige indskrænker sig til i klar og overskuelig Form at gengive Grænsenyttelærens almindelige Tankegang i nær Tilslutning ikke mindst til Prof. Bircks Fremstilling. Man tør vel ogsaa hævde, at den almindelige Værdilære som den utvivlsomt bedst gennemarbejdede Del af den moderne teoretiske Økonomi hverken i Øjeblikket eller i den nærmest kommende Tid i særlig Grad bør beslaglægge Forskningens Kræfter, men paa den anden Side finder man netop i denne Del af Prof. Aarums Fremstilling et smukt Exempel paa den Afklaring, der som ovenfor berørt kan blive Frugten af en Tankerækkes gentagne Bearbejdelse.

I Afsnittet om Produktionen er der derimod til den sædvanlige Redegørelse for Produktionens Grundvilkaar og Organisation føjet en særdeles velskreven Oversigt over Produktionens Afkastningslove, der lader Lovene om increasing, constant og decreasing return fremtræde som særskilt betingede Ytringsformer for en generel Produktivitetslov (Proportionalitetsloven).

Ligesom man hidtil i det væsentlige har været henvist til at søge Resultaterne af den nyere økonomiske Teoris Landvindinger paa dette vigtige Omraade i videnskabelige Tidsskrifter og Specialafhandlinger, saaledes har man ogsaa i Lærebøgenes gængse Fremstilling af Fordelingslæren ofte savnet Paavisningen af et bestemt Princip for en Koordination af de forskellige Produktionsfaktoreres Andele, som tilsammen udgør det fælles Produkt. Altfor ofte falder de Love, som opstilles om Arbejdsløn, Kapitalrente og Jordrente helt fra hinanden, fordi de er bygget paa Aarsager, der er indbyrdes uafhængige. Ogsaa denne Mangel søger Prof. Aarum at afhjælpe, idet han netop indleder sin Fordelingslære med en generel Oversigt, hvori han efter en Redegørelse for Fordelingens Nødvendighed og Tilregningsproblemets Natur efter den moderne engelsk-amerikanske Skoles Mønster (Clark, Carver og Wicksteed) opstiller Grænseproduktiviteten som det almindelige Fordelingsprincip, der dog naturligvis i det praktiske Liv kan modificeres af manglende Delelighed eller Bevægelighed hos de tekniske Komponenter saavel som af disses vekslende Knaphed og Bonitet.

Af de enkelte Indkomstarter omtales først Arbejdslønnen, hvis almindelige Bestemmelsesgrunde — ligesom senere Jordrentens — behandles i nøje Tilknytning til dette almindelige Grænseproduktivitetsprincip, medens Omtalen af de klassiske

Lønteorier begrænser sig til nogle enkelte Bemærkninger om Lønningsfondsteoriens Ufuldkommenhed.

Ved Behandlingen af Kapitalrenten gøres der derimod, som naturligt er, mere udførligt Rede for de forskellige Rente-teorier. I Lighed med Bortkiewicz, Irving Fisher og andre frakender Aarum Böhm-Bawerks tredje Grund nogen selvstændig Betydning ved Rentens Begrundelse, og han hævder tillige, at selv om det utvivlsomt er Böhm-Bawerks Fortjeneste ved de to andre Hovedgrundes Hjælp at have forklaret Fremkomsten af en forskellig Vurdering af Nutids- og Fremtidsgoder, er det dermed blot i Almindelighed paavist, hvorfor en Agio paa Nutidsgoder maa fremkomme, medens det endnu staar tilbage nærmere at redegøre for, hvorledes disse Aarsager virker i Enkeltheder, og navnlig for hvorledes de hos de forskellige Personer bevirker en forskellig Vurdering af Nutids- og Fremtidsgoder overfor hinanden, som i Markedet giver Anledning til Dannelsen af en bestemt Rentesats. Ved Forklaringen heraf slutter Aarum sig ligeledes til Irving Fishers Modifikation af Böhm-Bawerks Teori (impatience theory).

Sluttelig behandles Driftsherreindtægten, som deles i 1) Driftsherreløn, 2) Godtgørelse for den med Bedriften forbundne Risiko, som er overtaget af Driftsherren og 3) i visse Tilfælde, men ikke i alle en Ekstrafortjeneste udover dette, Driftsherregevinst, Profit. Af disse Elementer udgør de to første, der som Betaling for produktive Tjenester betragtes som prisbestemmende Produktionsomkostninger, den ordinære Driftsherreindtægt, medens det sidste Element, den ekstraordinære Driftsherreindtægt, fremtræder enten som Konjunkturgevinst eller som Differential- eller Monopolrente.

I det følgende Hovedafsnit om Penge og Kredit gives der efter en kortere Omtale af Penge og andre Omsætningsmidler en udmærket Skildring af Kreditvirksomheden og Bankerne, hvorefter selve Pengeværdiens Bestemmelsesgrunde tages op til Behandling paa Basis af Kvantitetsteorien i dens moderne Skikkelse, saaledes som den er udformet af Mænd som Kemmerer, Fisher og Wicksell. I et særligt Afsnit er der gjort Rede for Prisbevægelser og Pengevæsen under og efter Verdenskrigen, ligesom der i det følgende Kapitel om Vekselskurserne er taget Hensyn til Cassels Lære om Købekrafts-pariteten, til hvilken Forfatteren i Hovedsagen slutter sig. Endelig drøftes i et afsluttende Kapitel Pengevæsenets Reorganisation og Pengeværdiens Stabilisering (Irving Fishers Plan). Forfatteren bekender sig som Tilhænger af en Tilbagevenden

til Guldet, hovedsagelig fordi den rationelle Haandhævelse af Diskontopolitiken, som maatte være Betingelsen for en Papirvalutas Opretholdelse, forudsætter en større Uafhængighed og økonomisk Indsigt hos Seddelbankernes Ledelse, end man efter Erfaringerne under og efter Verdenskrigen kan gøre Regning paa, at disse vil være i Besiddelse af. Vedrørende Spørgsmaalet om Deflation eller Devaluering lægger Forfatteren den største Vægt paa den Betragtning, at det maa være Hovedsagen at komme over til faste Forhold saa hurtigt som muligt, og at det i og for sig er ligegyldigt, om der fastsættes det ene eller det andet Guldindhold for Mønten, naar blot det engang fastsatte Værdiforhold kan opretholdes, ligesom det meget vel kan tænkes at overstige et Lands økonomiske Kræfter at genoprette den gamle Guldparitet. Paa den anden Side hævdes det, at Forudsætningen for en Nedskrivning maatte være, at den gennemførtes samtidig i alle Lande, idet den nuværende Usikkerhed i modsat Fald fremdeles vilde vedvare. I øvrigt tager Forfatteren ikke endeligt Stilling til Spørgsmaalet, idet han med Rette fremhæver, at Uenigheden skriver sig fra en forskellig Bedømmelse af Virkningerne af de to Fremgangsmaader, og altsaa er af politisk og ikke af teoretisk Art.

Carl Iversen.